

HISTORIA DA FILOSOFÍA

ACLARACIÓNS.- O comentario deberá analizar o fragmento (conceptos fundamentais e argumentación) e relacionalo cun contexto máis amplo (o autor e o seu lugar na historia da filosofía), con corrección expresiva e gramatical.

As cuestións teóricas (1ª e 2ª partes do exame) desenvolverán os contidos pertinentes, con precisión conceptual e rigor expositivo; asemade, con corrección expresiva e gramatical.

As respostas á 3ª parte consistirán, sen máis, no nome do filósofo e o título da obra.

1. Comenta o fragmento proposto e, a partir do comentario, desenvolve a cuestión seguinte. (Cualificación máxima.- 6 pts.: 3 para o comentario e 3 para a cuestión)

Hume: crítica das ideas de sustancia e causalidade

« Todos os razoamentos referentes a materias de feito parecen estar fundados na relación de *causa e efecto*. Por medio desa única relación podemos ir máis aló da evidencia da nosa memoria e dos nosos sentidos. Se se lle preguntara a un home por que cre calquera cuestión de feito que non ten presente –por exemplo que o seu amigo está no campo ou en Francia– daría unha razón; e esta sería algún outro feito, como unha carta recibida ou o coñecemento dos seus propósitos e promesas anteriores. Un home que encontrase un reloxo ou calquera outra máquina nunha illa deserta, concluiría que unha vez houbo homes nesa illa. Todos os nosos razoamentos concernentes a feitos son da mesma natureza. E neles suponse constantemente que hai unha conexión entre o feito presente e ese que se infire del. Se non houbese nada que os ligase, a inferencia sería completamente precaria. Oír unha voz articulada e un discurso racional na escuridade garántenos a presenza dalgunha persoa: Por que? Porque estes son efectos de produción e fabricación humanas, estreitamente conectados con elas. Se analizamos todos os demais razoamentos desta natureza, atoparemos que están baseados na relación de causa e efecto, e que esta relación pode ser próxima ou remota, directa ou colateral. A calor e a luz son efectos colaterais do lume, e un efecto pode inferirse correctamente do outro.

Polo tanto, se quixeramos satisfacernos no referente á natureza da evidencia que nos garante as cuestións de feito, deberíamos preguntarnos como chegar ó coñecemento da causa e do efecto. Aventurarei a afirmar, como proposición xeral que non admite excepcións, que o coñecemento desta relación non se acaba en ningún caso por razoamentos *a priori*, senón que procede da experiencia, na que achamos que uns obxectos particulares calquera están continuamente unidos entre si.»

D. HUME; *Investigación sobre o coñecemento humano*

2. Descartes: o problema do método e a evidencia do cogito (Cualificación máxima: 3 pts.)

3. Responde as 4 breves cuestións seguintes. (Cualificación máxima: 1 pto.):

- a) Indica a qué filósofo corresponden os seguintes conceptos: *Liberalismo político – Poder representativo*.
- b) Nomea unha obra de Descartes e outra de Locke.

Para realizar o comentario do fragmento proposto e, a partir del, o desenvolvemento da cuestión da crítica das ideas de sustancia e causalidade por parte de Hume, comezarei **SITUANDO AO AUTOR E AO TEXTO NO SEU MARCO HISTÓRICO-CULTURAL E FILOSÓFICO DENTRO DA SÚA ÉPOCA.**

EN CANTO Á SITUACIÓN DO AUTOR E DO TEXTO:

DAVID HUME É UN **AUTOR EMPIRISTA ESCOCÉS**, PERTENCENTE Á FILOSOFÍA MODERNA, NACIDO EN EDIMBURGO NO **SÉCULO XVIII**. Aínda que de familia acomodada, non o era o suficiente como para permitirle que se puidera dedicar exclusivamente á filosofía, polo que o seu pai orientouno cara a carreira de **avogado**. Así que estudou Dereito. Tras acabar os seus estudos abandonou o seu traballo de avogado e viaxou a Francia e no Colexio de La Flèche empeza a escribir as súas obras disposto a dedicarse exclusivamente á filosofía. Optou á **cátedra de ética da Universidade de Edimburgo**, praza que non obtivo probabelmente pola súa reputación de **escéptico e ateo**. Regresa a Escocia. instalouse en Edimburgo onde foi nomeado bibliotecario da facultade de Dereito.

Recibiu a invitación do conde de Hertford de acompañalo a París como **secretario de embaixada**, participando nas actividades dos enciclopedistas e dos círculos ilustrados e iniciando amizade con algúns dos ilustrados franceses da época, como **Voltaire, Diderot, D'Alambert e Rousseau**. Hume é, polo tanto, tamén un **pensador ilustrado**, que exercerá unha importante influencia nos autores antes citados, así como a terá tamén en **Kant**, e en todo este movemento cultural da ilustración que suporá o triunfo e a afirmación dunha confianza absoluta na razón humana e a **reacción contra o barroco, a ortodoxia e a contrarreforma**.

Á súa volta a Londres foi nomeado "**subsecretario de estado para o departamento setentrional**". Regresará a Edimburgo, continuando as súas actividades de estudo e investigación. Alí morrerá no último terzo do século XVIII.

O EMPIRISMO CONTEMPORÁNEO RECOÑECE COMO A SÚA FONTE E PRECURSOR MÁIS CUALIFICADO. REALMENTE, CON EL, A FILOSOFÍA EMPIRISTA INGLESA CHEGA ÁS SÚAS CONCLUSIÓN MÁIS RADICAIS: NEGACIÓN DA METAFÍSICA E ESCEPTICISMO.

O EMPIRISMO BRITÁNICO é denominado "Filosofía das Illas", en contraposición coa "filosofía continental", o Racionalismo. Esta teoría fundamenta e limita o coñecemento e a súa orixe nos SENTIDOS. O modelo de coñecemento para os empiristas é a CIENCIA MODERNA que comeza a súa expansión coa Revolución Científica do Renacemento e continúa ata esta época.

As súas OBRAS máis importantes foron:

Tratado sobre a natureza humana

Investigación sobre o coñecemento humano

Ensaio morais e políticos

EN CANTO AO CONTEXTO HISTÓRICO E SOCIOCULTURAL:

A **época ilustrada**, s. XVIII, é unha **época conflictiva**, que terminará coas revolucións que sacudirán Europa. A Ilustración significa o **fin do Antigo Réxime** que pretendiera prolongarse co Despotismo Ilustrado de monarcas absolutos cuxo lema era: "Todo para o pobo, pero sen o pobo"!!! Despois chegarán a **independencia americana** e a **revolución francesa**.

Neste momento a hexemonía trasládase a Inglaterra: a nivel **económico** debido ao desenvolvemento das manufacturas e a produción. A nivel político, debido á importancia que adquire a burguesía. Nas Illas Británicas existía un forte enfrontamento político que orixinou dúas revolucións: A **revolución inglesa** e A **revolución gloriosa**, concluíndo cun pacto entre a burguesía e a nobreza establecendo unha monarquía parlamentaria. Promulgouse a "Declaración de Dereitos", modelo de respecto, tolerancia relixiosa entre católicos e anglicanos e liberdade, que inflúe no avance da ciencia con figuras como Newton e Watt, que fixo posible no século XIX tanto a chegada da Revolución Industrial **como a conquista do poder por parte da burguesía**. Esta é cada vez máis poderosa debido ao comercio, e á industria, e **formará a idea do Pobo e de Cidadán baseadas na teoría da igualdade dos dereitos políticos fronte ao privilexio aristocrático**. A burguesía Inglesa, ao contrario da Francesa, non quería saber nada da revolución. Inclínanse por deixar as cousas como están. Este foi o ambiente no que naceu a filosofía de Hume quen deu expresión filosófica a un período que necesitaba da ciencia positiva, pero quería desprenderse das axitacións revolucionarias limitando o pensamento aos feitos concretos, e aceptando aínda que só fose por fe e costume aquelas ideas que serviran á ciencia positiva (ciencia matemático-mecanicista), á práctica diaria (os negocios) e á estabilidade do réxime (a relixión como freo das masas e útil para a moral pública). O **escepticismo de Hume** correspóndese coa moderación política e o conservadorismo expresado no estado de ánimo da burguesía no poder.

Realizarei agora un desenvolvemento rigoroso da pregunta teórica: “HUME: CRÍTICA DAS IDEAS DE SUSTANCIA E CAUSALIDADE”, e, unha vez rematado este, pasarei a analizar o fragmento e indicar que aspectos da teoría lockeana exposta subliña o mesmo.

O empirismo é unha corrente filosófica que se desenvolve nas illas británicas nos séculos XVII e XVIII. Ten como antecedentes a **Guillermo de Ockham** (s. XIV) e a **Francis Bacon** (s. XVI-XVII). Iníciase coa filosofía de **John Locke** (s. XVII) que será seguida por pensadores posteriores coma **Berkeley** (s. XVII-XVIII) e **David Hume** (s. XVIII). **HUME SERÁ O PENSADOR QUE LEVE AS IDEAS EMPIRISTAS ATA AS SÚAS ÚLTIMAS CONSECUCIÓNS.**

O INTERESE PRINCIPAL DE HUME É O DE INVESTIGAR SE É POSIBLE FUNDAMENTAR O COÑECEMENTO HUMANO. Considera que antes de iniciar calquera investigación é necesario investigar a CAPACIDADE MENTAL DO HOME para obter coñecementos con garantías.

Para Hume **TODOS OS NOSOS CONTIDOS MENTAIS SON PERCEPCIÓNS E, POR TANTO NACEN DA EXPERIENCIA. NON EXISTEN IDEAS NIN REPRESENTACIÓNS MENTAIS QUE SEXAN PREVIAS Á EXPERIENCIA (NON HAI IDEAS INNATAS)!!!.** O INNATISMO DOS RACIONALISTAS É, PARA HUME, FALSO.

Os tipos de **PERCEPCIÓNS** poden ser clasificados en:

↳ Segundo o seu **GRAO DE INTENSIDADE** as percepcións clasifícanse en:

- **IMPRESIÓNS:** Son as **sensacións inmediatas da experiencia.** O frío que estou sentindo agora é unha impresión.
- **IDEAS:** Son **copias difusas das impresións.** Son produtos da **imaxinación e da memoria** e non teñen o grao de intensidade das impresións orixinais. Son **copias.** A lembranza do frío que pasei onte é unha idea.

↳ Segundo a súa **ORIXE** as percepcións clasifícanse en:

- **DE SENSACIÓN:** As que proveñen dos **sentidos.** A cor verde da mesa na que estou agora.
- **DE REFLEXIÓN:** As que proveñen de **estados mentais.** A sensación de aburrimiento que experimento na clase de filosofía.

↳ Segundo a súa **COMPOSICIÓN** as percepcións clasifícanse en:

- **SIMPLES:** **Non se poden dividir noutras menores.** O sabor da laranxa.
- **COMPLEXAS:** **Poden dividirse noutras máis simples:** A percepción dunha laranxa (cor + sabor + forma...).

TODAS AS IDEAS SIMPLES PROVEÑEN DAS SÚAS CORRESPONDENTES IMPRESIÓNS SIMPLES. AS IDEAS COMPLEXAS PODEN PROCEDER DAS IMPRESIÓNS COMPLEXAS (Ex: A idea da laranxa que lembramos provén da impresión que tivemos da laranxa), **OU PODEN SER PRODUCIDAS POR UNHA COMBINACIÓN FANTASIOSA REALIZADA POLA IMAXINACIÓN SOBRE A BASE DAS IMPRESIÓNS** (Ex. A idea de unicornio).

A IMAXINACIÓN CREA IDEAS COMPLEXAS SEGUINDO CERTAS LEIS OU REGULARIDADES, que Hume denominou **LEIS DE ASOCIACIÓN DE IDEAS** e son tres:

- **Semellanza.** Tendemos a asociar ideas entre as que hai certo grado de similitude. Asociamos todos os cans que coñecemos para construír a idea de “can”.
- **Contigüidade no espazo e no tempo.** Tendemos a percibir asociadas as ideas simples que se dan simultaneamente no espazo e o tempo. A forma e a cor da laranxa acostuman a darse xuntas e simultaneamente, isto permítenos construír a idea composta de laranxa.
- **Relación causa-efecto.** Esperamos que uns feitos sigan a outros na mesma orde e tal e como sucedeu no pasado. A choiva acostuma a seguir ás nubes e non ao revés.

HUME CONSIDERA QUE EXISTEN DOUS TIPOS DE VERDADES.

AS VERDADES DE RAZÓN son aqueles xuízos cuxa **VERDADE É INDUBIDABLE, UNIVERSAL E NECESARIA**, porque **da análise do suxeito obtense o predicado** (tal sería o xuízo: “todos os corpos son extensos”. A noción de extensión está incluída na definición de corpo e, por tanto o enunciado é certo necesariamente). **As ciencias que se ocupan de tales relacións, -LÓXICA, XEOMETRÍA, ÁLXEBRA E ARITMÉTICA- SON ABSOLUTAMENTE CERTAS.** Non se dan nelas a menor dúbida.

AS VERDADES DE FEITO son **aqueles xuízos cuxa verdade ten que ser comprobada experimentalmente** (por exemplo o xuízo: “o sistema planetario solar está composto por nove planetas”). Xa que logo, calquera verdade de feito que queira adquirir lexitimidade **debe esperar o veredicto da experiencia.** Nas verdades de feito non se dá

ningún tipo de conexión necesaria. **Isto afectaría a todas as ciencias empíricas (CIENCIAS NATURAIS E CIENCIAS HUMANAS).**

A filosofía de Hume realiza unha CRÍTICA SOBRE O MODO QUE TIÑA A TRADICIÓN FILOSÓFICA ANTERIOR DE CONCIBIR AS VERDADES DE FEITO. A EXCESIVA CONFIANZA de que a razón permitise descubrir as conexións necesarias que se daban na natureza.

A relación causa-efecto é un tipo de relación que atribuímos a todo o que acontece. Entender o que sucede no mundo é entender as súas causas. Pero **QUE ENTENDEMOS POR RELACIÓN CAUSAL?**

A TRADICIÓN acostumaba a considerar que **entre causa e efecto se daba algún tipo de conexión necesaria**, coma se dous fenómenos se atopasen inevitablemente unidos; a aparición dun (causa) levaría inevitablemente á aparición do outro (efecto).

PERO PARA HUME O CRITERIO DE VALIDEZ DE TODA CRENZA É A POSIBILIDADE DE REMITIR ESA CRENZA ÁS IMPRESIÓNS QUE A ORIXINARON, DE MOSTRAR DE QUE IMPRESIÓNS É COPIA.

Na conexión de causa- efecto atopamos a impresión dun feito A (causa) que vai seguida da impresión doutro feito B (efecto). O único que observamos é que un feito vai seguido de outro, pero **NON TEMOS NINGUNHA IMPRESIÓN QUE SE CORRESPONDA Á IDEA DE CONEXIÓN NECESARIA. A IDEA DE CONEXIÓN NECESARIA É FROITO DA IMAXINACIÓN.** Ao observar repetidas veces que un fenómeno vai seguido de outro (lume ⇨ calor) **TENDEMOS A CONSIDERAR, LEVADOS POLO COSTUME A ASOCIALOS E SUPOÑER QUE SEMPRE SUCEDERÁ ASÍ, COMA SE ESA CONEXIÓN FOSE NECESARIA.** Isto constitúe unha crenza moi útil para vivir (porque sen ela o mundo pareceríanos caótico e imprevisible), pero **NUNCA UN COÑECEMENTO GARANTIDO, UNIVERSAL E NECESARIO.**

PARA HUME OS ENUNCIADOS DAS CIENCIAS NATURAIS NON PODEN IDENTIFICARSE CON LEIS UNIVERSAIS, VÁLIDAS EN CALQUERA MOMENTO E EN CALQUERA CIRCUNSTANCIA. A COMPROBACIÓN REPETIDA DE QUE AS LEIS CIENTÍFICAS SE COMPREN PROPORCIONANOS CONFIANZA NELAS, PERO NON NOS DÁ DEREITO A PENSAR QUE SON NECESARIAS, SENÓN UNICAMENTE PROBABLES.

HUME CRITICA, Á PARTE DA IDEA DE CAUSA, OUTRA DAS IDEAS CENTRAIS DA METAFÍSICA CLÁSICA: A IDEA DE SUBSTANCIA. Para Descartes existían tres tipos de substancias: Substancia extensa, substancia pensante e substancia infinita (Deus). **Hume criticará as tres.**

- CRÍTICA DA IDEA DE SUBSTANCIA EXTENSA:

As substancias, para Aristóteles, tiñan existencia real (Ex: a especie “rosa” era concibida coma unha substancia realmente existente). **PARA HUME AS SUBSTANCIAS SON UN FROITO DA NOSA IMAXINACIÓN** que agrupa baixo un mesmo nome (“rosa”) distintas impresións puntuais (olor, figura, cor...). **SON FROITO DUN PROCESO PSICOLÓXICO!!!.** Son **CRENZAS INVENTADAS POR NÓS** e que nos resultan EXTREMADAMENTE ÚTILES PARA VIVIR. O mesmo sucedería con ideas de substancia máis xenéricas como a de materia ou “substancia extensa” defendida por Descartes (aquilo que é o soporte das calidades de todo corpo). **SEGUNDO HUME NON ATOPAMOS NINGUNHA IMPRESIÓN QUE TEÑA A CONTINUIDADE QUE LLE ATRIBUÍMOS Á IDEA DE SUBSTANCIA.**

-CRÍTICA DA IDEA DE SUBSTANCIA INFINITA (DEUS). Dado que **NON TEMOS NINGUNHA IMPRESIÓN DE NADA INFINITO**, senón que todas as nosas impresións o son de algo puntual e concreto, **A IDEA DE DEUS QUEDA SEN NINGUNHA IMPRESIÓN QUE A XUSTIFIQUE E RESULTA SER SÓ UNHA INVENCIÓN E UNHA CRENZA!!!**

- CRÍTICA DA IDEA DE SUBSTANCIA PENSANTE (EU). O Eu sería o suxeito que ten percepcións, pero que é diferente destas. Por detrás de todas as impresións cambiantes que experimentamos supoñemos que o eu permanece estable e idéntico coma se fose o núcleo da nosa personalidade. Pero **HUME DI QUE O EU NON É MÁIS QUE UNHA CRENZA ÚTIL, FROITO DA IMAXINACIÓN, QUE TENTA DAR CONTINUIDADE A ALGO QUE NON A TEN.**

HUME, ATACANDO A IDEA DE CAUSALIDADE E A DE SUBSTANCIA, REALIZA ASÍ UNHA CRÍTICA DESTRUTIVA A TODA IDEA METAFÍSICA.

A postura filosófica de Hume acostuma a denominarse “FENOMENALISMO”. Fenomenalismo (De “fenómeno”, o que aparece ou se mostra) **É A TEORÍA FILOSÓFICA SEGUNDO A CAL NON É POSIBLE O COÑECEMENTO DE ALGO DISTINTO ÁS NOSAS PROPIAS PERCEPCIÓNS** e non temos ningún recurso para saber se a realidade se corresponde con elas. Neste sentido atribúese a Hume unha postura **ESCÉPTICA: É IMPOSIBLE COÑECER COMO É A VERDADEIRA REALIDADE!!!**

Cando percibimos, o que verdadeiramente percibimos non é algo exterior á nosa mente senón as nosas propias sensacións. Cando digo que vexo unha mesa, en realidade o que teño na miña mente é un **conxunto de sensacións visuais variadas** (sensacións de cor, de formas, de intensidades luminosas, de tamaños e de movementos), **PERO NON TEÑO EN ABSOLUTO A MESA MESMA!!!**

Como recoñece o propio Hume, **TODAS AS PERSOAS CONSIDERAN QUE EXISTEN OBXECTOS EXTERIORES Á PROPIA MENTE. CON TODO É IMPOSIBLE O COÑECEMENTO DA REALIDADE TAL E COMO POIDA SER EN SI MESMA, DA REALIDADE INDEPENDENTEMENTE DO NOSO MODO DE COÑECELA!!!**

Hume sinala **dous trazos peculiares da experiencia e que están na base da nosa crenza na existencia dun mundo exterior, A CONSTANCIA E A COHERENCIA DAS NOSAS PERCEPCIÓNS**. A constancia perceptiva e a coherencia na sucesión das percepcións **CREA NA MIÑA MENTE UNHA PREDISPOSICIÓN OU HÁBITO** que me leva a crer na existencia dunha realidade distinta á das miñas propias percepcións. En definitiva, dirá HUME, **ESTA CRENZA NON É CONSECUENCIA DA RAZÓN NIN DA EXPERIENCIA MESMA, SENÓN DO MERO COSTUME!!!** É unha cuestión de **SENTIDO COMÚN, ALGO ÚTIL PARA A VIDA**, pero **que non se pode fundamentar**. Hume cre que **O FENOMENALISMO É A ÚNICA POSTURA FILOSÓFICA RAZOABLE, AÍNDA QUE CONTRARIA ÁS CRENZAS NATURAIS OU DE SENTIDO COMÚN**.

Unha vez rematada a análise da pregunta teórica, **procederei agora (tal e como indiquei antes) a sinalar e explicar aqueles aspectos da mesma que se ven reflectidos no fragmento. Basicamente, o texto ten como tema central a crítica da idea de causalidade.**

Comeza, xa, na liña 1 afirmando que “Todos os razoamentos referidos a materias de feito parecen estar fundados na relación de causa e efecto”. Aclaremos que coa expresión “materias de feito” estase a referir ao que denominamos na exposición teórica como VERDADES DE FEITO, é dicir, aquelas cuxa verdade ten que ser comprobada experimentalmente, que segundo Hume as entendemos baseándoas nunha excesiva confianza na teoría da causalidade, ou dito doutro xeito: “(...) na relación de causa e efecto”. E por que pensa Hume que esa confianza é excesiva? Porque tradicionalmente (como dixemos na teoría) entendemos que entre causa e efecto se dá algún tipo de conexión necesaria, é dicir, un 100% de probabilidades. Pero Hume déixanos claro que con esta relación que facemos na teoría da causalidade imos máis aló dos sentidos: “Por medio desa única relación podemos ir máis alá da evidencia da nosa memoria e dos nosos sentidos”, liña 3, e iso non pode ser, porque como explicamos no apartado teórico, para Hume o criterio de validez de toda crenza é a posibilidade de dicir de que impresión saíu esa crenza, ou de que impresión é copia, se non, como empirista radical que é, non lle queda máis que advertir que é froito da nosa imaxinación, xa que non temos impresións do futuro, e aínda así pensamos ter a seguridade absoluta (100%) de que unha causa levará consigo si ou si un efecto???

Para explicarnos que non existe esa conexión necesaria, ese coñecemento universal e necesario nas ciencias naturais válido para calquera momento e circunstancia, senón que como moito o que temos é a confianza nas leis científicas debido á súa comprobación repetida, pero iso non implica que sexan necesarias, senón SÓ PROBABLES, Hume pon varios exemplos no fragmento: “Se se lle preguntara a un home por que cre calquera cuestión de feito (**refírese aquí a verdade de feito**) que non ten presente –por exemplo que o seu amigo está no campo ou en Francia– daría unha razón; e esta sería algún outro feito, como unha carta recibida ou o coñecemento dos seus propósitos e promesas anteriores.”, liñas 2-5. E non sería razón necesaria que se na carta nos di que quería ir ao monte, estea no monte necesariamente. Hai só moitas probabilidades. Do mesmo xeito aínda que nos comentara os seus propósitos ou promesas de ir a Francia, iso tampouco implicaría necesariamente (100%) que estea en Francia. Só é moi probable!!!! Engade outro exemplo: “Un home que encontrase un reloxo ou calquera outra máquina nunha illa deserta, concluiría que unha vez houbo homes nesa illa”, liñas 5-6, e non ten por que ser así, ao mellor a illa está virxe de pegadas humanas, tal vez alguén que ía nun globo deixouno caer (querendo ou sen querer), e non digamos hoxe xa cos drones. Non podería eu ter manexado un dron ata unha illa deserta para que deixara caer alí un reloxo ou pousalo na area?. Houbo homes nesa illa? Aí é onde quere chegar Hume: PODE SER, É PROBABLE PERO NON TOTALMENTE NECESARIO!!!

Como sinala o autor a continuación nestes razoamentos “(...) suponse constantemente que hai unha conexión entre o feito presente e ese que se infire (deduce) del”, liñas 7-8, xa que como sinaléi na teoría Hume afirma que a tradición acostumaba A **TRADICIÓN** acostumaba a considerar que **entre causa e efecto se daba algún tipo de conexión necesaria**, coma se dous fenómenos se atopasen inevitablemente unidos. E Hume cuestiona esta conexión necesaria e engade un exemplo máis: “Oír unha voz articulada e un discurso racional na escuridade garántenos a presenza dalgunha persoa: Por que? Porque estes son efectos de produción e fabricación humanas, estreitamente

conectados con elas.”, liñas 8-11, ou sexa, Hume cuestiona a Teoría da Causalidade entendida como conexión necesaria causa-efecto. “Por que?”, di, ao mellor é unha máquina que fala, cousa que hoxe, no século XXI gañaría moitísimas máis probabilidades (televisión, radio, móbiles, etc...) que no século XVIII de Hume!!

Por iso teima Hume en que tes que ter unha impresión para ter esa certeza absoluta, senón, ata que o feito non ocorra, non se comprobe experimentalmente, todo será froito da imaxinación humana levada polo costume e porque é unha crenza útil e básica para vivir. Pero unha crenza, subliñaría Hume. Así que remata o texto expoñendo a súa posición: “(...) deberíamos preguntarnos como chegar ó coñecemento da causa e do efecto”, liña 15, é dicir, realmente podemos?, temos a capacidade mental como humanos como para asegurar esa relación?: “(...) o coñecemento desta relación non se acada en ningún caso por razoamentos *a priori*, senón que procede da experiencia, na que achamos que uns obxectos particulares calquera están continuamente unidos entre si.”, é dicir, nunca podes afirmar co toda a prepotencia humana que algo vai pasar “*a priori*”, é dicir, antes de que suceda, antes de que algo sexa confirmado experimentalmente, e este final do fragmento é a base fundamental da filosofía de Hume: O FENOMENALISMO, que como sinalamos na teoría é a teoría filosófica que di que non é posible o coñecemento de algo distinto ás nosas propias percepcións (e os humanos non temos percepcións do futuro!), así que, por iso Hume acaba sendo escéptico, porque para nós é imposible coñecer como é a verdadeira realidade, xa que só coñecemos (tema que desenvolverá maxistralmente Kant) os fenómenos, a realidade percibida á nosa maneira e punto. A realidade verdadeira? Non, a nosa realidade, que pode coincidir ou non. En efecto, para a vida diaria, esta non sería unha postura útil, nin de moito sentido común, pero para Hume se queremos ser honestos coas nosas auténticas capacidades de comprensión é a única posición razoable. Asumir que é unha crenza, un hábito, non teñamos a “chulería” de afirmar cousas ou sucesos que aínda non ocorreron porque sempre foi así e punto. Sigamos coa nosa crenza, pero sabendo que é iso, unha crenza.

DESENVOLVEREI AGORA A SEGUNDA CUESTIÓN TEÓRICA: “DESCARTES: O PROBLEMA DO MÉTODO E A EVIDENCIA DO COGITO”

Co **racionalismo**, e máis en concreto con **Descartes**, prodúcese un **XIRO FILOSÓFICO**. A cuestión principal a partir de agora será a **teoría do coñecemento**. **O PROBLEMA CENTRAL DA FILOSOFÍA SERÁ A BUSCA DUN MÉTODO PARA TAL COÑECIMENTO**.

Para Descartes **OS DISTINTOS SABERES SON MANIFESTACIÓNS DUN SABER ÚNICO** porque **A RAZÓN É UNHA**. Fronte á **dispersión que ofrecen os sentidos**, **Descartes defende a forza fundamental, única e común da razón**. Do mesmo xeito e fronte á dispersión dos métodos das ciencias renacentistas, Descartes defende que **O MÉTODO DA CIENCIA É ÚNICO**.

As **REGRAS DO MÉTODO (DIMENSIÓN POSITIVA DO MÉTODO)** proposto por **Descartes** son as seguintes:

-**EVIDENCIA: non hai que admitir nada que sexa dubidoso**. Hai que admitir soamente aquilo que se presente a nosa intelixencia con tal **claridade** que non caiba a menor dúbida. A evidencia dáse só na intuición e **estas ideas evidentes e intuídas teñen que ser claras e distintas**. **A EVIDENCIA obtida coa certeza da claridade e distinción constitúe o criterio de verdade**.

-**ANÁLISE** consiste en **dividir cada unha das dificultades que se presentan en tantas partes como fose posible**.

- **SÍNTESE** A síntese consiste en **partir do simple para reconstruír de forma dedutiva, o complexo**.

-**ENUMERACIÓN OU COMPROBACIÓN**: trátase de **revisar todo o proceso anterior para estar seguros de non omitir nada**. **Comprobar que non cometemos ningún erro** nos pasos anteriores.

Este método lograría unha verdadeira certeza evitando longos e enganosos razoamentos. Iso si, ten que haber **ORDE, SINXELEZA E CLARIDADE**.

O método cartesiano podemos describilo como INTUITIVO- DEDUTIVO. Neste sentido temos que indicar que **A PRIMEIRA E A SEGUNDA REGRAS DO MÉTODO PERTENCEN Á ORDE DA INTUICIÓN**, mentres que **A TERCEIRA E A CUARTA REGRAS PERTENCEN Á ORDE DA DEDUCIÓN**.

Non podemos identificar o método cartesiano co método científico (hipotético-dedutivo e experimental), ao sumo aseméllase ao usado en matemáticas.

AS PREMISAS DO MÉTODO proposto por **Descartes** serían así as seguintes:

A RAZÓN É A ÚNICA FONTE VÁLIDA DE COÑECEMENTOS; O MODELO DE SABER IDEAL ESTÁ REPRESENTADO POLAS

MATEMÁTICAS; e O COÑECEMENTO PODE SER CONSTRUÍDO DEDUTIVAMENTE A PARTIR DE CERTAS IDEAS E PRINCIPIOS EVIDENTES QUE SON INNATOS.

Unha vez descritos os pasos do método intuitivo-dedutivo, Descartes comezará por buscar unha EVIDENCIA ABSOLUTA, DA QUE NON SE POIDA DUBIDAR BAIXO NINGUNHA CIRCUNSTANCIA, QUE LLE SERVIRÁ DE BASE, DE FUNDAMENTO, PARA DEDUCIR O RESTO DO SABER.

Este cimento debe ser unha verdade absolutamente certa, da que non sexa posible dubidar en ningún momento. Só así o conxunto do sistema filosófico quedará firmemente cimentado.

A busca do punto de partida absolutamente certo esixe a **TAREFA PREVIA DE ELIMINAR TODO AQUILO DO QUE SEXA POSIBLE DUBIDAR (DIMENSIÓN NEGATIVA DO MÉTODO OU PROCESO DA DÚBIDA METÓDICA).**

Pero, de que podemos dubidar?

-En primeiro lugar, **DUBIDAMOS DOS SENTIDOS: A razón para dubidar é que estes algunhas veces engáñannos,** condúcennos a erro; polo tanto, non nos podemos fiar deles.

-En segundo lugar, **dubidamos da existencia dos obxectos que nos presentan os sentidos, en definitiva do mundo exterior.** Descartes indica **A IMPOSIBILIDADE DE DISTINGUIR A VIXILIA DO SONO** como razón para tal dúbida. Se non podemos distinguir a vixilia do sono, tampouco podemos estar certos de que o mundo que percibimos sexa real, de que exista. Así que **Descartes dubida da existencia do mundo exterior.**

-En terceiro lugar, a imposibilidade de distinguir a vixilia do soño permite dubidar da existencia das cousas do mundo, pero non parece afectar a certas verdades, como as matemáticas. De aí que **Descartes engada o terceiro e máis radical motivo de dúbida: tal vez exista algún ESPÍRITO OU XENIO MALIGNO QUE ME INDUCE A RAZOAR SEMPRE DE XEITO EQUIVOCADO.** **Descartes pon en dúbida a propia racionalidade do suxeito e con ela tamén PON EN CUESTIÓN A VERDADE DE CIENCIAS TAN VALIOSAS COMO AS MATEMÁTICAS.**

A dúbida, pois, parece que eliminou todas as crenzas. Non podo crer en nada!?? Semella entón que a Descartes non lle queda máis remedio que caer no ESCEPTICISMO, pero é un escepticismo “táctico”, xa que, de seguido decátase de que **EXISTE ALGO QUE RESISTE TODA DÚBIDA: O FEITO DE QUE ESTOU DUBIDANDO!!.** Podo dubidar dos sentidos, da existencia do mundo e incluso da miña propia racionalidade, **O QUE NON PODO POÑER EN DÚBIDA É QUE ESTOU DUBIDANDO!! Pero, claro, se dubido é porque penso (equivóqueme ou non no que penso), así que: O FEITO DE QUE PENSE É GARANTÍA DE QUE EXISTO (como pensamento!).** Este é o sentido da fórmula: **“PENSO, LOGO EXISTO” (COGITO, ERGO SUM).** Aquí temos a **PRIMEIRA VERDADE, O PRINCIPIO BUSCADO, A PRIMEIRA IDEA CLARA E DISTINTA: a existencia do pensamento e do eu máis alá de toda dúbida.** Este **EU SERÁ PARA DESCARTES A PRIMEIRA SUBSTANCIA DO SEU SISTEMA FILOSÓFICO.** Pero tamén é o seu criterio de verdade: **todo canto perciba con igual claridade e distinción será verdadeiro e, por tanto, poderá afirmarse con indubitable certeza.**

Pero ata aquí temos só o pensamento e a existencia do “eu” aseguradas. Se a filosofía de Descartes non puidera saír de aí, caería no que se chama **“SOLIPSISMO”**, a saber: **existo eu e os meus pensamentos, e nada máis.** Para saír do pensamento e escapar do solipsismo **TEMOS QUE SAÍR Á REALIDADE.** Para buscar esta saída **Descartes só pode partir de estudar os contidos que atopamos no noso pensamento: AS IDEAS QUE PENSA O EU.**

O pensamento pensa ideas e estas parecen ser de tres tipos:

a)**IDEAS ADVENTICIAS:** Son as que parecen provir da nosa experiencia externa (Ex: Ideas de “home”, “cor”, “árbore”...).

b)**IDEAS FACTICIAS:** Son as que proveñen da nosa imaxinación e son construídas pola mente combinando outras ideas (Ex: A idea de “pegaso”: cabalo e ás).

c)**IDEAS INNATAS:** O entendemento posúe por si mesmo estas ideas, tenas por natureza e de xeito innato. Por exemplo, son ideas innatas as ideas de “pensamento” e “existencia”. Non son construídas por min, tampouco proceden da experiencia, senón que as atopo en min mesmo. **ESTAS IDEAS SON CLARAS E DISTINTAS E NELAS ATOPA DESCARTES UN CRITERIO DE CERTEZA PARA PODER DISTINGUIR O VERDADEIRO DO FALSO. CON ISTO CHEGAMOS Á AFIRMACIÓN FUNDAMENTAL DO RACIONALISMO DE QUE AS IDEAS PRIMITIVAS A PARTIR DAS CALES SE CONSTRÚE O EDIFICIO DOS NÓSOS COÑECEMENTOS SON INNATAS.**

Nin as ideas adventicias nin as facticias poden servir como punto de partida para a demostración da existencia da realidade extramental.

ENTRE AS IDEAS INNATAS DESCARTES DESCOBRE A IDEA DE INFINITO E A DE PERFECCIÓN, (segundo Descartes estas ideas non poden provir da experiencia). Ademais argumenta que “Ninguén pode dar o que non ten”, e eu, ser finito e imperfecto non me puiden dar a min mesmo as ideas de perfección e infinito. Solución cartesiana: Tivo que

poñelas en min un ser perfecto e infinito **QUE SE APRESURA A IDENTIFICAR COA IDEA DE DEUS (DEUS= INFINITO = PERFECTO)**. Como dicíamos antes, **PARA DAR O SALTO Á REALIDADE DESCARTES NECESITA DEMOSTRAR A EXISTENCIA DE DEUS E AS PERFECCIÓNS QUE A TRADICIÓN CRISTIÁ LLE ATRIBÚE**. Descartes propón varias demostracións da existencia de Deus inspiradas por filósofos anteriores, e dun xeito xeral podemos afirmar que **asume O ARGUMENTO ONTOLÓXICO DE S. ANSELMO DE CANTERBURY** que sostén que **O SER INFINITAMENTE PERFECTO NON PODE NON EXISTIR**.

Unha **vez demostrada a existencia de Deus, XA TEMOS DÚAS EXISTENCIAS: A MIÑA E A DE DEUS (SUBSTANCIA INFINITA)**. Mais tendo a existencia de Deus, xa non hai posibilidade de supoñer que un xenio maligno e burlón se entreteña en enganarme, posto que agora xa sei que Deus existe, que é infinitamente perfecto e infinitamente veraz = que di sempre a verdade, e por tanto, que **NON FAI QUE ME ENGANE NIN ME ENGANA SOBRE A EXISTENCIA DO MUNDO. A EXISTENCIA DE DEUS É GARANTE, PARA DESCARTES DA EXISTENCIA DO MUNDO. PODEMOS ESTAR SEGUROS DE QUE EU EXISTO (PORQUE PENSO), DE QUE DEUS EXISTE (POR DEMOSTRACIÓN) E TAMÉN, DE QUE O MUNDO EXISTE (PORQUE DEUS NON ENGANA). E ESTAS SON AS TRES SUBSTANCIAS DE CUXA EXISTENCIA PODEMOS ESTAR SEGUROS.**

A demostración da existencia de Deus é unha peza fundamental na metafísica cartesiana. Deus é a realidade que permite superar a miña subxectividade. Agora xa sei que fóra do meu eu hai outra realidade, a substancia perfecta que non pode permitir que as miñas ideas claras e distintas sexan un engano. Así Descartes da un paso máis e **CONVERTE A DEUS EN GARANTÍA DO COÑECEMENTO**. A función de Deus como garante da veracidade produce certo PROBLEMA DE CIRCULARIDADE: se Deus é a garantía de que o que percibo clara e distintamente sexa verdade, como se entende que a claridade e distinción do percibido sexa o criterio de verdade que o cogito establece? !!

Segundo Descartes unha substancia é “aquilo que existe de tal maneira que non necesita doutra cousa para existir”. As Substancias existentes para Descartes son:

-**A SUBSTANCIA PENSAnte (RES COGITANS)** ☉: correspóndese co **EU**, ou o que é o mesmo (en Descartes), **coa ALMA, co SUXEITO, co ESPÍRITO**.

-**A SUBSTANCIA INFINITA (RES INFINITA)** ☉: como xa dixemos correspóndese con **DEUS**.

-**A SUBSTANCIA EXTENSA (RES EXTENSA)** ☉: é a substancia corpórea, é dicir, a **MATERIA**.

Se nos centramos na definición de substancia, temos que indicar que **só a substancia infinita cumpre perfectamente coa definición!!** (non necesita de ninguén!!); a substancia pensante e a substancia extensa non necesitan de nada para existir, salvo da substancia infinita. A cada substancia correspóndelle un atributo principal, que é inseparable da substancia: á *res cogitans* correspóndelle o atributo do **PENSAMENTO**; á substancia infinita o da **PERFECCIÓN**; á *res extensa* a **EXTENSIÓN**. Os **modos** son características concretas dos **atributos**. Na *res cogitans* destacamos a imaxinación, a memoria, a sensación, a dúbida, o desexo, etc.. A *res extensa* ten como modos a figura e o movemento (a substancia extensa é descrita nos termos da nova física).

O MUNDO FÍSICO É DESCRITO EN TERMOS DETERMINISTAS, COMA UNHA GRANDE MÁQUINA, PERO O PENSAMENTO É LIBRE; NON ESTÁ DETERMINADO. DESCARTES RESALTA A INDEPENDENCIA ENTRE A SUBSTANCIA PENSAnte E A SUBSTANCIA EXTENSA. É DICIR, A SÚA FILOSOFÍA É DUALISTA!!! A INDEPENDENCIA DA ALMA RESPECTO DO CORPO TRATA DE SALVALA DESCARTES PARA DEFENDER A LIBERDADE DO SER HUMANO. A CONCEPCIÓN MECANICISTA DO MUNDO, DA MATERIA, NON DEIXA ESPAZO PARA A LIBERDADE, E TODOS OS VALORES ESPIRITUAIS DO SER HUMANO QUE DESCARTES TRATA DE DEFENDER NON SE PODEN DEFENDER SE NON É LIBERANDO A ALMA DO MUNDO (DA CONCEPCIÓN MECANICISTA DO MUNDO). AFIRMASE ASÍ, QUE A ALMA CONSTITÚE UNHA ESFERA AUTÓNOMA E INDEPENDENTE DA MATERIA.

A independencia das substancias, idea central na filosofía cartesiana, **provócalle a Descartes o PROBLEMA DA COMUNICACIÓN DAS SUBSTANCIAS** (que ven a ser a versión moderna do problema das relacións entre alma e corpo, mente e cerebro, etc.). A coordinación destas dúas realidades, segundo Descartes, lévase a cabo **NUN LUGAR DO CEREBRO** onde a alma fai sentir a súa eficacia cara todas as partes do corpo (**glándula pineal**).

Respecto ás 4 breves cuestións:

a) Liberalismo político e Poder representativo son dous conceptos de Locke.

b) Obra de Descartes: “Meditacións metafísicas”; obra de Locke: “Ensaio sobre o entendemento humano”